

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2018: 44; 112–122 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2018.44.9356>

УДК 007:304:070

ПЕРСПЕКТИВА СЕНСУ ТА ЕМПАТІЇ У ПУБЛІЦИСТИЦІ

Йосип Лось

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: jlos@gmail.com*

Розглянуто актуальну проблему поглиблення сенсовності публіцистичних творів в умовах переходу від комерційно-маніпулятивної до духовної цивілізації. Водночас наголошено на емпатичному аспекті публікацій.

Ключові слова: сенс, емпатія, публіцистика, мораль, релігія, гуманність, правда, справедливість, збірник, макротекст, етика, аргументація.

Постановка проблеми. Часи минають, а ненависть і захланність зростають, замість слабнути. Давній римський принцип «хліба і видовищ» утвердився не лише як метод, але і як мета. Ментоцид (вбивство думки) став такою ж загрозою, як ядерна війна, економічний колапс, руйнація довкілля, тероризм, тотальна експлуатація сотень мільйонів людей, жахливе їх упослідження злиднями, безробіттям, позбавленням рідного пристанища, недугами, неграмотністю, руйнацією сім'ї, приниженням жінок, абсурдністю моди, реклами і т. п.

Мусимо відважитися зупинити цей процес, адже він веде до вселенської катастрофи. Журналістика, передовсім її головно її «вища ліга» – світоглядна публіцистика покликана відновити й викристалізувати **сенс** значення добра і зла, аби позбутися культури тимчасовості, яка нині домінує. Англійський мислитель Альфред Вайтхед звернув увагу на те, що розвиток цивілізацій визначається і трійцею Істина – Добро – Краса, і енергією історичної пригоди, яка долає метафізичну відстань між світом мрій та реальністю. Зішлемося ще на мало знану загальну оцінку історичного моменту Євгеном Маланюком (зберігаючи стилістику): «Бо, хоч міжнародні гучномовці анархогуманістичних псевдоідей крикливо й деклямували про «людину» і «деклярацію її прав», – на ділі редукували вони й обезкорінювали людську особистість до стану будьто євразійсько-босяцького перекотиполя чи кочовника, будьто до розмірів серійного нумера з розрахункових сторінок капіталістично-марксистської бухгалтерії... Коріння, яким рослина людська заглиблюється в землі, роді й народі, і яке доставляє міць і силу для росту, квітнення й овочування, – було підтинане й нівечене» [2, С. 24–25]. Десятки років опісля, на початку XXI століття, Євген Сверстюк виснував: «Цивілізація виросла, людина змаліла».

Ці загострені висновки (подібні висловлювали й продовжують це робити речники інших народів, у тому числі публіцисти) мають отямити людей і спільноти,

відтак – знайти ліки проти зла. У тому числі утверджувати концепцію **софійності світу, творчого, альтруїстичного способу буття**. Як це виглядає на початку нового тисячоліття, – через призму світоглядної публіцистики?

Служіння Слову і понадчасовій правді

Журналістська наука під сучасну пору тотальної інформатизації, коли змістовим ядром буття неодмінно – як рятівний чинник – повинні ставати ідеали, має залучати до аналізу й прогнозування **увесь діапазон шляхетних ідей**, які висловлювалися від правіків й стали постійно дійсним чинником масової свідомості. Це:

– Збірники наукових і публіцистичних статей, стрижневі смислові елементи художньої літератури, дискусії у гуманітарній сфері, «епіграфи» до виступів політичних діячів, культурологів, філософів, психологів, релігійних репрезентантів, їхні афористичні висловлювання, врешті – також стисло публіцистів, міти та ін.;

– Концептуальні статті, есе, розгорнуті розмови з фахівцями, теле-радіо публіцистика;

– Тематичні розділи, коментарі, дискусії у виданнях «вищої ліги», яка власне й повинна брати на себе обов'язок пояснювати й прояснювати суть явищ сьогодення та історичних подій, орієнтувати суспільність на **сенсовне життя** в умовах, коли формується світоглядно-структурний ґрунт для переходу до пріоритету духовного способу буття людини, національних організмів. Йдеться про магістральний курс розвитку світової спільноти. У цьому контексті згадаймо думку Джорджа Сантаяни: «Ті, які не пам'ятають минулого, приречені на його повторення» [3, С. 255]. Певна річ, йдеться у цьому випадку про свідоме утвердження зла, деформування людського сприйняття світу. З найновіших публікацій подібного характеру назвемо статтю-дослідження англійського публіциста Стівена Пінкера «Мас-медіа зловживають негативними новинами. Це спотворення має далекосяжні наслідки», вміщену у лютому 2018 року в газеті «Гардіан» [4].

Відтак вкотре переконаємося у слушності такого стислого твердження Осипа Назарука: «Є тільки два світогляди: хаотичний і релігійний. Хаотичний «світогляд» учить хаосу. А релігійний світогляд вчить мати сильну віру в Бога, велику пошану до Його заповідей, мати силу упевнено йти безкінечними життєвими шляхами» [Див.: 5, С. 10–11]. У цьому судженні маємо уточнення найважливішого на всі часи і для всіх людей та спільнот орієнтиру: «Не можете служити Богові і мамоні» (Мт. 6:24).

Нижче – чільні аспекти аргументаційних ресурсів Слова, що визволяє нас від деградації.

Зміна епох доконечно диктує журналістам обов'язок брати участь у процесах інтеграції, синтезу плідотворних ідей, сформованих видатними творчими особистостями на основі поглибленого вивчення буття. Об'єднує ці ідеї одухотвореність. Аргументовані тексти повинні давати не просто знання – ці творчі відкриття мають обов'язково вчити, які дії є позитивними, а які – згубними, тобто формувати основи морально-перспективної поведінки. Життя дається для удосконалення душі, тобто вічного пізнання. Вміння, за Василем Баркою, «бачити великі істини» [Див.: 6, С. 34] можна насамперед очима тих особистостей, які користуються визнанням протягом багатьох віків. Адже не може помилятися людство в цілому, коли справа стосується духовного.

Праджерело мудрості визначається пізнанням істини в усіх її проявах. Інакше: в умінні з розрізнених фактів змодельовати цілісність, вийти на синтез. Знаходження динамічної тенденції істини дозволяє досягати розумних висновків. Йдеться про моральний компас, який чітко допомагає готувати свідомість людей до прийняття несхитної істини. Отож бачимо виразно життєві принципи, «святую правду-справедливість» (Тарас Шевченко) у таких світоглядно-орієнтаційних оцінках, вміщених, для прикладу, у збірниках – від правіків аж донині:

Упанішади: «І блага, і приємне приходять до людини, розумний, подумавши, розрізняє їх. Тому що розумний віддає перевагу благому над приємним, нерозумний заради світського благополуччя обирає приємне» [7, С. 69–70];

Д-р Іван Луценко. Україна... прavitчина арийської культури: «Культура ВЕД – родоначальниця всіх відомих нам історичних культур, як існуючих, так і загиблих... Новий пророк повинен сказати таємне слово, щоб показати нам дорогу до нового – розумного, духовного життя... Нове слово, яке скаже новий пророк і яке нова раса повинна сприйняти, випестувати у своєму серці і понести потім широкому загалові людства, що й зараз так жадібно жде тих майбутніх вісників Божого слова, – буде ДУХОВНІСТЬ. Законодавець білої раси Рама вийшов з оселі теперішніх слов'ян, власне з України. Є преданіє, яке, між іншим, існує в Індії, що матеріалом для п'ятої раси людства повинні послужити Слов'яни. Коли це так, то може якраз із слов'янських племен племена українському, не менше інших арийських племен духовно обдарованому, але найбільше всіх інших слов'янських племен зневаженому, та зате і найменше попсованому отрутою влади над іншими народами, може якраз нашому племені доля судить стати головним матеріалом для утворення нової раси, яка повинна виробити і випестити духовні властивості людської душі, щоб дати людству змогу справжнього дальшого поступу» [8, С. 27–28];

П. Боголюб. Індійська культура і Захід: «Опануймо світовий процес розвитку творчої думки, перетравім його (як це зробили інші!) та витворім нову, більш життєздатну основу Нової Будови!.. Грецькі доктрини є парафразою мудрости Вед Індії... В Упанішадах є розуміння, що існує Найвищий Бог, Душа Всесвіту, Ідея Добра... Щодо тотожності між індійською й християнською релігіями, то наведемо для ілюстрації кільканадцять прикладів, які старанно опрацював Юм. Ця тотожність виявляється у вірі в одного Бога, у Божественну силу і мудрість, всеприсутність, вірі та вірності, оцінці гріха і зла, спасінні, майбутньому житті й безсмертності, самоконтролі, чистоті, правді, обов'язку, добрі, прощенні, любові, дружбі і братерстві, інших вартісних орієнтирах... Індійська мудрість сприяла розвитку грецької філософії, загалом європейської... Поети та мудреці Вед прийшли до розуміння, що існує Один Бог-Творець... Святий Августин завдячує своє знання вченню Плотіна... У 1788 році Ч. Вілкінс видав англійською мовою Бгавадгіту – Пісню Всевишнього. За декілька років В. Джонс видав найбільшу книгу – Кодекс Ману. В 1789 році В. Джонс довідався про існування санскритських драматургів, і в цьому ж році він переклав Калідасову «Шакунталю» – перлину індійської літератури (принагідно: композиція «Фауста» Гете постала під впливом якраз «Шакунталі»). Щойно після цього факту європейські науковці почали шукати за манускриптами санскриту». [9, С. 3–63].

Фахівці довели: грецька культура великою мірою завдячує свій розвиток Індії. Індійська ж культура багато завдячує арийцям, які, дуже правдоподібно, прийшли до Індії з України. Ще – для розмислення і стимулювання творчої думки, науко-

вих пошуків, публіцистичних узагальнень – такий факт: у грудні 1879 року російський вчений, поляк за національністю Михайло Красуський у статті «Древность малороссийского языка» наголосив (подаємо в оригіналі): «Занимаясь долгое время сравнением арийских языков, я пришел в убеждение, что малороссийский не только старший всех славянских, не исключая так называемого старословянского, но и санскритского, греческого, латинского и прочих арийских». А потім на найвищому науковому рівні доводить цю тезу [Див.: 10, С. 8–42].

Субстанційна інформація, на відміну від переважно ситуативної, не лише відшліфовує сенс, надаючи йому динаміки й перспективи, але дозволяє утверджувати стабільні вартості у нестабільному світі – теж переважно. Проілюструємо це такими трьома прикладами:

– Журнал «Сучасність» [11, С. 113–126] вмістив глибокосенсовні роздуми-орієнтири Бориса Харчука «Слово і народ». Постановка проблеми завжди була актуальною, нині ж – поготів: «Нещасна, неправдива людина, що добровільно й легко зрікається рідної мови; щаслива, праведна людина, що в радості й горі будує слово своєї землі». А нижче бачимо досконалу аргументацію. Вона базується на виокремленні історичного контексту передовсім. Автор, нагадавши, що «криниця історії не замулюється; минуле ніколи не заперечує, а завжди підтверджує», демонструє фундаментальну обізнаність з періодами, коли в період Київської Русі наше слово «сягнуло державного творення: було відкрите не лише для близьких сусідів, а й для найвіддаленіших земель, збагачувалося іншими мовами й збагачувало їх». І далі цілюща декларація: «Гнане, принижене й занепашене, воно ніколи не відчувало себе, як у полоні-безвиході. Йому належало ще немало зробити. Воно начеб чекало великої пори. І вона прийшла: велика пора формування нації – XVI- XVII ст.». Далі йдуть переконливі факти:

Сірієць Павло Алепський, що зустрічався з Богданом Хмельницьким, стверджує: освіченість серед «козацького народу» – буденне явище, не лише всі козаки, але більшість їх дружин і дочок уміли читати, школами опікувалося громадянство, друкарні в другій половині XVII століття існували у 24 містах (для порівняння – у Московському царстві було тоді лише дві друкарні), матір'ю нації була мова. Незважаючи на усі укази московських правителів про зневаження й винищення українського слова-русії (факти вже достатньо відомі), видатні досягнення народного генія, від літописів Самовидця, Величка, творів Сковороди, до живого сміху Енея, потрясіння світу мелодикою «Реве та стогне Дніпр широкий», чарівною «Русалкою Дністровою» довели: «Українське слово не просто заявило про своє воскресіння: воно довело на повен голос, що не підвладне ні русифікації, ні колонізації, ні онімечуванню, ні мадяризації, що воно – велике слово великого народу, що воно – не асиміляційне. Не тоне у воді й не горить у вогні. Його життя – це не нудотне нидіння у послуговуванні для домашнього вжитку, а поклик до вічної боротьби – творчості й діяння». Найвищі вияви його духу, національної свідомості, підкреслює Борис Харчук, – твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Анатолія Свидницького, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного та інші стали надбанням загальнолюдської культури, донині роблять честь літературі європеїзму. Українське слово з тріумфом опанувало сцену, прорвалося в науку, перш за все в історичну, пресу, книгодрукування, стало державним.

Людинолюбство здолало людиноненависництво. Тому демонтаж свідомості й сумління – безперспективна затія. Знову наведемо повністю судження автора: «Ну, що б, здавалося, слова... чуємо з малих літ тихе запитання довіри, здобуте з найглибших глибин. – Слова та голос – більш нічого! А серце б'ється-ожива, як їх почує!.. – і спрямоване у саму душу зав'язаного світу, як сакраменто: – Знать, од Бога і голос той, і ті слова ідуть меж люди!..».

У відповідь – кредо: «Вогонь в одежі слова», – твердо, як з-під ковальського молота.

І як руків'я наскрізьсічного меча, поєднання довіри й кредо: «Слово, моя ти єдина зброя, ми не повинні загинуть обоє!»

Ця інтерпретація, як втілення українського народного духу у слові наших найбільших поетів, мислителів, революціонерів, так і непоборного вияву становлення національної самосвідомості – її буття і творення.

В головах слова стоїть свідомість, у головах свідомості стоїть слово. Вони з купелі крові, що пульсує в грудях і заливає мозок».

Рівно ж українська спільнота назагал переконалася, що усі дії наших «воріженьків» викликані аж донині комплексом очевидної меншовартості, якщо брати до уваги фундаментальні чинники організації держави й суспільства; прозріває у цьому відношенні також світ, переконуючись, що Русь-Україна і Московщина – історично й по суті донині різні субстанції, тут змагальність ідентифікації ми виграли вже назавжди.

До інших неспростовних аргументів можемо додати такі багатозначні характеристики Емми Андіївської, відомої письменниці, поетеси, малярки, яка понад 40 років віддала праці в українській редакції Радіо Свобода:

«Тобі не вільно називатися власним ім'ям
Тільки тому, що інші безликі від ницости.
Тобі не вільно ходити на весь зріст,
Бо навколо закони пігмеїв.
Тебе позбавили навіть калюжі.
Ти, який роджений для океанів.
Та в день найтяжчої зажури
Усі потоки винесуть тебе назовні» [12, С. 21].

Українським мас-медіа слід доконечно «визбирувати» аргументаційні ресурси публіцистики власних творчих особистостей, які донедавна були недоступними. Потребу у цьому висловив понад 50 років тому Євген Онацький – автор «Української малої енциклопедії», блискучий публіцист, вчений, письменник, політичний й громадський діяч, відомий державник. Ось ці орієнтири: «Хуторянство і провінціалізм – ось ті два наші головні вороги, що їх мусимо перемогти. Ось на який фронт ми мусимо скерувати цілу свою силу характеру, щоб збудити в нашому народі приспаний творчий дух, піднести його...» [13]. П'ятнадцять українських і закордонних емблематичних постатей книги віддзеркалюють сенс історичних подій останніх століть і вчать відкидати усе другорядне, руйнівне, натомість служити святій правді-справедливості.

Символічно, що збірник завершується нарисом «Тарас Шевченко – багатогранний національний геній». Характеристика Івана Франка «Він був сином мужика-селянина і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком, і став велетнем у царстві

людської культури. Він був самоуком, і вказав нові – світлі й вільні – шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ томився він під вагою російської солдатської муштри. А для волі України зробив більше, ніж десять непереможних армій», акцентні епізоди величі духу Кобзаря, який збудив приспану національну свідомість українського народу, бо тільки глибоко національне, а не запозичене в тих чи тих сусідів, може бути загальнолюдським, характеристика глибокосенсовних поезій, у тому числі емпатичного спрямування, адже Шевченко був глибоко життєрадісною і релігійною людиною, під правдою розумів людську і особливо Божу справедливість, використовував не розтліннее, а нове слово, яке люд окрадений спасе – усе це Онацький осмислив глибоко, композиційно довершено виклав матеріал і вселив у читача енергійний оптимізм.

Доповнення окремо опублікованих у престижних виданнях статей, есе, інтерв'ю книгами, збірниками, сукупною документалістикою, філософськими розмисленнями, на чому наголошував фундатор світоглядної публіцистики Микола Шлемкевич у програмній статті «Новочасна потуга (Ідеї до філософії публіцистики)» [Див.: 14], суттєво збагачує журналістську науку, виокремлює публіцистичний макротекст концептуально.

– Загальноукраїнське суспільно-релігійне видання «Листи до приятелів» (журнал думки і чину, 2012, Ч. 3. – С. 22–27) присвятило розділ «Культура» обговоренню проблем духовного простору буття людини і дотично до цього – сенсу мовленого чи писаного слова й емпатичних аспектів аргументації світоглядної публіцистики. Судження редактора розділу, поетеси Галини Гевків, авторитетних письменників (вони ж блискучі публіцисти) Павла Мовчана, Андрія Содомори, Марії Чумарної вписуються, з одного боку, у напрацювання вчених, майстрів слова М. Гайдеггера («Мова – дім буття»), В. Гумбольдта, О. Потебні, Ю. Шевельова, Г. Ващенко, Я. Пузиніної (Jadwiga Puzynina), А. Верзбіцької (Anna Wierzbicka) та ін., з другого боку – репрезентують власне українську позицію у цій царині, причому зважуються на оригінальність у тлумаченні пріоритету рідної мови.

Скажімо, письменниця, дослідниця та педагог Марія Чумарна нагадає висновки вчених, що в геномі є сім ключових слів – це стратегія Творця, орієнтир для нашої життєдіяльності, водночас переконливо обґрунтовує свою позицію: мова – це генетичний оберіг, який рятує людину в екстремальних ситуаціях, у її приватній школі «Тривіта» еднаються педагоги, діти, батьки і всі разом творять цілісний організм, де всі один одному допомагають, навчаються жити в любові. На запитання Галини Гевків «Як Ви оцінюєте потенціал української мови?» Марія Чумарна відповіла цікавим аргументом: «Українська мова феноменальна. Якось, у 1991 році, коли тільки готувались проголосити незалежність, виступав у нашому парламенті корейський оракул Он Ці. Коли його запитали, що чекає Україну в майбутньому, він сказав: поки українці не зрозуміють, що таке їхня мова (а українська мова – це звуковий ключ всесвіту), доти їм нема чого сподіватися на краще майбутнє... Думку корейця підтверджують дослідження санскриту і коренів праіндоевропейської мови. А на прагматичному рівні маємо дуже просту річ – у єдиній нашій мові кожен звук відповідає точно графіці. У інших мовах є різниця між написанням і звучанням, а наша мова ідеально точна» [15, С. 24–25].

Натомість Павло Мовчан, доводячи, чому Римська імперія мусила загинути («Вона стала наскрізь аморальною»), у праці «Мова – явище космічне» виснував, що

слово не можна знищити. Очевидно, йдеться про слово, яке визволяє, а не поневолює. Мову дає Бог, вона глибинна, на рівні архетипу. Росія, яка зазіхає на Україну, силоміць нав'язує «русский мир», ще не усвідомлює, що на неї чекає [16, С. 23]. Розтривожують серце й розум рівно ж висновки Андрія Содомори, автора нотаток про мову «Від слова до серця, від серця – до слова»: «У весняні, а не зимові обрії маємо дивитись і ми, сьогоднішні, йдучи нелегкою життєвою дорогою (услід за Вергілієм, поему яку «Про хліборобство» згадає автор, причому подаючи цінну інформацію – цю поему переклав українською мовою Осип Шухевич, натхненний «весною народів»). Мусимо, хай як це нелегко серед стількох зваб нашого часу, робити вибір. Мусимо, не тікаючи кудись у ліси, гори чи пустелі (легко бути собою, коли ніщо не загрожує знеособленню), мусимо – «проти рожна перти, проти хвиль плисти» (Іван Франко). Цей рух проти хвиль, до свого кореня, до себе, до рідного слова, до гармонії розуму і серця, і є поступом, – а не поспіхом, що веде в нікуди...» [17, С. 23]. Галина Гевків упевнена, що «слово, яке творить, неможливо не впізнати, його не можна не почути, не можна вимовити мимоволі, як і не можна стерти його сліду. Таке слово торкається суті, ми маємо його почути, впізнати, і роблячи велике зусилля, вимовити» [18, С. 22].

– **Гармонії розуму і серця**, вимодельюванню сенсу життя людини і спільнот, органічній емпатії сприяють сотні публікацій у світових мас-медіа (преса, радіо, телебачення, на їх основі – збірники концептуальних статей, есе). Наприклад, донині не втратили конструктивної світоглядної орієнтації спеціальні номери журналу «Кур'єр ЮНЕСКО» за останні десятиліття, зокрема розмови зі знаковими постатями.

– Аргентинцем **Ернесто Сабато** («На сьогодні ми вже далеко від позитивістської самовдоволеної впевненості і взагалі від «освіченої думки»... Як сказав Кант, треба навчати не філософії, а вмінню філософствувати. Це методика «Діалогів» Платона... Нам треба віднайти здатність дивуватися») [19, С. 4–8].

– Американцем Даніелем Бурстином («Історія вчить нас обачності... Я вірю: кожна нація має знайти свій шлях до повного щастя, цього яблука з райського саду. Навіщо вважати, що призначення всього світу – це стати американцем? Це був би смертельно нудний світ... Мистецтво сприяє культурній самобутності, воно стає дедалі потрібнішим») [20, С. 4–9].

– Південноафриканцем Андре Брінком («Інтелектуальні потреби такі самі важливі, як і фізичні. Не досить лише того, що ми живемо; ми також потребуємо ставити собі запитання: «Навіщо ми живемо?»; ми невпинно шукаємо сенсу буття. Й це ставить культуру на чільне місце в русі суспільства до найбільшої повноти волі та демократії... Ми повинні цілком звільнитись від ментальності як «жертви», так і «гнобителя») [21, С. 44–47].

– Французом Люком Феррі («І Французька декларація 1789 року, і Американська декларація 1776 року відверто антропоцентричні, в обох природа розглядається як щось другорядне. І німецький романтизм, і нацистська екологія критикували сучасний гуманізм в ім'я втраченого минулого... Нацистська програма, крім культу вождя, насильства та антисемітизму, як... взірць жахить та варварства, спиралася на традиції німецького романтизму, в якому екологічні проблеми трактувалися дуже глибоко й гостро... Природа має розглядатися як носій права, як істота, яку треба боронити незалежно від людських інтересів. За цією ідеєю належало віднайти втрачене минуле, той стан природи, який існував до виникнення людської цивілізації. Я

посилаюся, зокрема, на закон 1933 року про захист тваринного світу, вельми докладно опрацьований документ, який налічував 180 сторінок. У ньому було сформульовано важливу засаду, що її запозичили сучасні глибокі екологісти, а саме – тварин треба захищати задля їхнього виживання» [22, С. 4–8, 49].

– Українцем Богданом Гаврилишиним («Наша діаспора зберегла українську мову, українську культуру і неабияк сприяла, надто попервах, створенню нашої незалежної держави... У нас більше читають, ніж на Заході, ми маємо дуже багато чого дати світові. Натомість ми не вміємо гаразд творити законодавство, адміністрацію... Україна вабить. Взяти бодай моїх дітей: дочка і зять, які все своє життя жили на чужині, – вирости там, навчалися, – живуть нині тут. Я почувуюся тут як на рідній землі й щасливий, що й діти мої тут як удома» [23, С. 4–8].

Динамічним чинником свідомості загалу має стати творчий арсенал Вацлава Гавела, Євгена Сверстюка, Івана Павла II, Джеймса Мейса. Йдеться не лише про їхні судження про доленосні явища минулого й сучасного буття людства, перспективу переходу до «цивілізації любові», соціального милосердя, динамічного творення людської особистості, про взаємовідносини між культурними надбаннями народів. Теоретики і практики журналістики, зокрема її «вищої ліги» – світоглядної публіцистики, повинні ретельно опанувати потенціал слова-будителя і слова-конструктора. Не забуваймо, і це довели фахівці, що фундамент шляхетних думок є дуже глибоким: мова про джерело думок, тобто про наміри, про розвиток прагнення до добра. Негативні почуття та емоції руйнують світ. Згадаймо Г. Сковороду: «Вчуся, друже, вдячності». Освітлення розуму натхненням душі, святая правда виявляються як творчий, надихаючий червень, що освячує усе довкола. Ось чому національну ідею маємо сприймати як ідеали. Думка названих постатей, як правило, стала найконструктивнішою енергією. Отже, про наше покликання:

Іван Павло II: Покладена у руки журналіста потуга лише тоді не стане небезпечною, коли буде пов'язана із сумлінням і відповідальністю. Мірою досягнень журналістів не повинен бути зовнішній ефект, але правда і справедливість... Журналіст-християнин має особливе пророче покликання: він повинен чітко висловлюватися проти фальшивих ідолів сьогодення – матеріалізму, гедонізму, споживацького мислення, націоналізму, керуючись ідеалами людської гідності, любові до ворогів і абсолютної поваги до кожного людського життя [Докладніше див.: 24]. Рекомендуємо також докладно ознайомитися з публікаціями двох спеціальних номерів, що їх підготував суспільно-культурний журнал «Тижоднік повшехни» з нагоди 40-річчя обрання Кароля Войтили Папою Римським [25, 26].

Вацлав Гавел: У світорушійну силу слова ми віддавна – і в певному розумінні правомірно – віримо... Перед усіма важливими подіями реального світу – і добрими, і страхітливими – обов'язково спершу розігруються прелюдії у сфері слів... Так, я живу в країні, яка двадцять один рік тому пережила потрясіння від тексту мого друга Людвіка Вацуліка, що називався – ніби саме для того, аби підтвердити мої аргументи про силу слова, – «2000 слів». Цей текст, зокрема, став і однією з причин того, що якось уночі нашу країну окупували війська п'яти іноземних держав... Ми всі разом мали б вести спільну боротьбу проти своїх гордих слів, уважно вишукуючи підступність у покірних, на перший погляд, словах. Це, як бачимо, завдання аж ніяк не лінгвістичне. Як заклик до відповідальності за слово й перед словом – це завдання в усіх значеннях моральне [27, С. 119–135].

Євген Сверстюк: 6 травня 2004 року українська громадськість прощалася з людиною, рідною до щему – з милим гостем з чужого краю. І хочеться його назвати лицарем України... У 1983-1986 рр. д-р Мейс працює разом з Робертом Конквестом над матеріалами до книги «Жнива скорботи», яку варто оцінити як, може, найважливішу книгу про український народ в ХХ столітті. У 1986 р. д-р Мейс очолює Комісію конгресу і Президента США з вивчення голоду в Україні, результатом чого був рапорт Американському конгресові і три томи свідчень, котрі неспростовно доводили, що голод 33-го року був організованим геноцидом... У своїх переконаннях він, як завжди, непохитний. Про його позицію можна судити з того, що інформацію він брав з найнадійніших, переважно англомовних джерел, про факти судив об'єктивно і безоглядно. Його публікації були бажаними на сторінках українських газет і журналів, їх налічується до чотирьох тисяч: переважно в журналі «Політична думка», де він був заступником редактора, в «Сучасності» і в газеті «День», англомовну версію якої д-р Мейс готував. До останку він працював професором Київсько-Могилянської академії [28, С. 296–298]. Про вихід книги «День і вічність Джеймса Мейса» повідомило багато видань, зокрема Олександр Шарварок докладно розповів про це у газеті «Літературна Україна» під виразним і багатозначним заголовком «Він «прочитав» Україну, як «Біблію» [29].

Висновки

1. Ми часто пригадуємо слова Марка Аврелія: «Щастя твого життя залежить від змісту твоїх думок». Рівно ж маємо пам'ятати вислів Блезя Паскаля: «Уся наша гідність полягає у думці. Тож намагаймося гарно думати, це початок моральності». Тому ми повинні частіше ставити проблему найчільнішого у публіцистиці: як жити осмисленіше й використовувати силу слова розумніше і цілеспрямованіше. Добрі думки – добрі слова – добрі діла. Дух є самостійною сутністю, він утворює найвищу і найкращу сферу Творіння.

2. Найперша турбота публіцистів – розуміти сучасність, чітко визначити її кризи й окреслити шляхи їх подолання – саме так народжується справжнє усвідомлення перспектив. Вони полягають у тому, щоб подолати явища дегуманізації, тотальної централізації. Слушне слово творчої особистості із сумлінням може бути дужчим від влади, грошей, грубої сили, зарозумілих можновладців. Мусимо утверджувати етику терпимості, котра визнає за людьми право на власну життєву та інтелектуальну позицію. Водночас – шукати нові сенсожиттєві орієнтири фундаментальних основ людського буття.

3. Під сучасну пору, коли закладаються основи нового типу культури, коли духовність ставатиме домінуючим і системотворчим принципом новітньої цивілізації, змістом і формою духовного життя епохи, доконечно потрібно формувати публіцистів як аристократію інтелекту. Йдеться про такі моральні якості, як мужність, жертвність, рішучість, динамізм у сприйнятті явищ дійсності. Шляхетність зобов'язує (Noblesse oblige). Мати більше обов'язків від інших – ось мірило справжньої моральної аристократії.

REFERENCES

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., 2002.
2. Маланюк Е. Книга спостережень. Проза. Том другий / Євген Маланюк. – Торонто, 1966.
3. Santayana G. The Life of Reason. T. 1. // Breverton Terry. Niezapomniane cytaty. – Warszawa, 2010.
4. Pinker S. The media exaggerates negative news. This distortion has consequences / Steven Pinker // Guardian – 2018. – 17 Feb. – <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/feb/17/steven-pinker-media-negative-news>
5. Лось Й. Глибина нашої життєвості // Згадати себе. Повірити в себе. Бути собою! – Публіцистика. Т. 1. – С. 10–11.
6. Федорук О. Культурі легко дихати треба. Інтерв'ю з Василем Баркою / Олександр Федорук // Універсум. – 1998. – № 9–10.
7. Упанішади. – Львів, 1999.
8. Луценко І. Україна... правітчина арийської культури / Ігор Луценко. – Львів, 1914.
9. Боголюб П. Індійська культура і Захід / П. Боголюб. – Б. м. (Канада), 1962.
10. Красуский М. Древность малороссийского языка / Михаил Красуский // Индо-Європа. – 1991. – №1.
11. Харчук Б. Слово і народ / Борис Харчук // Сучасність. – 1989. – березень.
12. Андієвська Е. Пісні без тексту / Емма Андієвська. – Мюнхен, 1968.
13. Онацький Є. Портрети в профіль. – Чикаго, 1965.
14. Шлемкевич М. Новочасна потуга. Ідеї до філософії публіцистики / М. Шлемкевич // Листи до приятелів. – 2013. – 26 грудня. – <https://lysty.net.ua/novochasna-potuha/>
15. Чумарна М. Мова – це генетичний оберіг / Марія Чумарна // Листи до приятелів. – 2012. – Ч. 3.
16. Мовчан П. Вони зазіхнули на Боже / Павло Мовчан // Листи до приятелів. – 2012. – Ч. 3.
17. Содомора А. Духовний простір буття людини / Андрій Содомора // Листи до приятелів. – 2012. – Ч. 3.
18. Гевків Г. Слово, що творить / Галина Гевків // Листи до приятелів. – 2012. – Ч. 3.
19. Сабато Е. Віднайти здатність дивуватися / Ернесто Сабато // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1990. – Жовтень.
20. Розмова з Даніелем Бурстином // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1991. – Березень.
21. Брінк А. Художник як комаха / Андре Брінк // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1993. – січень.
22. Люк Феррі відповідає на запитання Бахгата Ельнаді та Аделя Ріфаата // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1993 – Червень.
23. Богдан Гаврилишин: «Я належу цій землі» // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1996. – Грудень.
24. Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II. – Warszawa, 2008. – 535 s.
25. Dal nam sile. Historia // Tygodnik powszechny. – Krakow. – 2018. – 16 pazdziernika. – 98 s.
26. Moc czytania // Tygodnik powszechny. – 2018. – 24 pazdziernika. – 170 s.
27. Гавел В. Слово про слово. Промова на врученні Премії миру німецьких книгарів / Вацлав Гавел // Промови та есе. – Київ, 2016. – С. 119–135.
28. Сверстюк Є. Лицар з чужини. Виступ на Радіо Свобода / Євген Сверстюк // На хвилях «Свободи». – Луцьк, 2004.

29. Шарварок О. Він «прочитав» Україну, як Біблію / Олександр Шарварок // Літературна Україна. – 2005. – 10 листопада.

THE PERSPECTIVE OF MEANING AND EMPATHY IN OPINION JOURNALISM

Josyp Los

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: jlos@gmail.com*

The article deals with the problems of radical change in the worldview orientation of the role of opinion journalism in the context of world trends. If civilization hopes to escape beyond today's barbaric, suicidal egoism, a modern reference point for «bread and circuses», it must restore and crystallize the meaning of the value of good and evil in order to get rid of the culture of temporality that now dominates. The article deals with the establishment of new horizons of civilization, that is, organic solidarity, sapience of the world, creative and altruistic mode of being.

On concrete examples, the author finds out how to serve the timeless truth. The content of the publication above all may be the ideals, the whole range of noble ideas. This is illustrated by the example of the collections of scientific and publicistic articles, conceptual publications from the Upanishads, the collection «Indian Culture and the West» by Peter Bogolyub, articles-reflections «Word and People» by Borys Kharchuk in the journal «Suchasnist», 14 essays from the book by Yevhen Onatsky «Portraits in the profile», the discussion of the problems of the spiritual space of human existence and tangent to it the sensuous and written word and the empathetic aspects of the argumentation of opinion journalism (the arguments of Pavlo Movchan, Andriy Sodomora, Maria Chumarna, Halyna Hevkiv).

The author updates the thoughts of John Paul II, Vaclav Havel, Yevhen Sverstiuk, which relate to the problem and have a significant, promising importance. The article uses the publications of «The Day», special numbers for the 40th anniversary of the pontificate of John Paul II, the Polish socio-cultural weekly «Tygodnik Powszechny», «Courier UNESCO» and others.

The article puts a number of expected guidelines for the theory and methodology of contemporary opinion journalism.

Key words: sense, empathy, opinion journalism, morality, religion, humanity, truth, justice, collection, macrotex, ethics, argumentation.